

ОДАМ САВДОСИ ГЛОБАЛ МУАММО

Б.Сангиров, ўқитувчи (ЖДПИ)

Дунё глобаллашувининг кенг камровли имкониятлари, замонавий ахборот коммуникация технологияларининг бекиёс қулайликлари бугунги жаҳон таракқиётида ҳал қилувчи аҳамият касб этаётгани шубҳасиздир.

Инсон ва унинг ҳаёти қадимдан инсониятнинг диққат марказида турган асосий масала бўлиб келган. Барча қулайликлар ҳам аслида инсон манфаатини кўзлаб яратилган. Бироқ ХХІ аср инсон учун жуда кўп салбий унсурларни олиб келди. Терроризм, гиёҳвандлик, одам савдоси, фоҳишабозлик муаммолари, миссионерлар найранглари шундай иллатлар жумласидандир. Тез ва осон йўллар билан бойлик орттиришга интилган, мол-давлатга ҳирс қўйган кимса ҳаётнинг нопок йўлларида юришга одатланиб қолади ва охир-оқибат жиноят содир этади.

Хусусан, трансмиллий жиноятлар сирасига кирувчи одам савдосининг турли кўринишларидан дунёдаги барча мамлакатлар қайсидир даражаларда жабр кўряпти. Бу эса ушбу глобал муаммони имкон қадар ҳал этиш, одам савдосига қарши курашишда халқаро миқёсда таъсир чораларини кучайтиришни тақозо этмоқда. Сอดдароқ айтганда, сайёрамизнинг қай нукталарида пайдо бўлиб, эндиликда газак олган бу иллат инсониятнинг оғрикли муаммосига айланди. Шу сабабли, ҳар бир давлат бу хавфдан ҳимояланишнинг қатъий чораларини кўриши, шу йўналишдаги халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар, конвенцияларга қўшилиши ҳам ҳаётий, ҳам ижтимоий-сиёсий зарурат даражасига кўтарилди.

ХІХ асрнинг 70-80-йилларига келиб Европа давлатларида одам савдоси кескин ривожланди. Жаҳон иқтисодининг ривожланиши, транспорт таракқиёти, маҳаллий ва давлатлараро миграция жараёни одам савдоси билан шуғулланувчиларнинг фаолияти авж олишига сабаб бўлди. ХХ асрнинг 80-

90-йилларига келиб уюшган трансмиллий жиноят сифатида одам савдоси дунё миқёсида долзарб муаммолардан бирига айланди.

БМТ экспертларининг фикрига кўра, жиноий ташкилотларнинг ҳар йили одам савдосидан олаётган даромадлари 5-7 млрд. АҚШ долларини ташкил этмоқда. Расмий маълумотларга қараганда, одам савдосидан жабрланганлар юз минглаб ва ҳатто миллионлаб (айрим маълумотларга кўра 2,7 млн) нафар бўлиб, уларнинг 80 фоизини аёллар ва болалар ташкил қилади. Норасмий маълумотларга қараганда, дунёда 4 млн нафарга яқин одамлар ҳар йили мажбурий меҳнатдан фойдаланиш учун давлатлар чегараси орқали ўтказиладилар.¹

Мамлакатимиз Конституциясининг 13-моддасида Ўзбекистон Республикасида демократия умуминсоний принципларга асосланиши, уларга кўра инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, кадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланиши қатъий белгилаб қўйилган². Дарҳақиқат, юртимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг олий мақсади ҳам халқимизга муносиб турмуш шароитларини яратиш ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишдан иборат. Яъни ислохот – ислохот учун эмас, инсон учун, унинг фаровон ҳаёти учун хизмат қилиши керак. Ҳар бир инсоннинг ҳаёти такрорланмас ва ўзига хос кўринишга эга. Кишига бир маротаба ҳаёт кечириш имконияти берилади. Бу ҳаётни кадрлаш муҳим маънавий қадриятлардан ҳисобланади. Аммо сўнгги пайтларда шахслар ўзларининг ғаразли мақсадлари йўлида ўзаро тил бириктириб жиноий гуруҳлар тузмоқдалар. Бундай кимсалар одамларни алдаб олиб бориб, улардан шахвоний ва бошқа жиноий мақсадларда фойдаланиш билан боғлиқ одам савдоси жиноятларини содир этишмоқда. Бунинг натижасида айрим фуқароларимиз бегона юртларда алданиб, эркидан маҳрум бўлиб, сарсон-саргардонликда қолиб кетишмоқда.

¹ www.un.org

² Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 13-моддаси

Одам савдосининг уюшган трансмиллий жиноий фаолият сифатида асосий фарқ қилувчи хусусияти бўлиб, уни содир этиш оқибатида жисмоний шахслар товарга айланадилар. Яъни одамлар сотиб олиш ёки сотиб юбориш, ҳадя қилиш, топшириш учун объект бўлишлари мумкин. Бошқача қилиб айтганда, улар жонсиз буюмларга тенглаштириладилар. Жабрланувчилар асосан ўз юртидан бошқа давлатларга транзит қилиш, чегаралардан ўтказиш орқали сотиб юборилади. Кўриниб турибдики, ушбу жиноят чегара билмайди, бу шахсларга нисбатан барча ёки айрим кўринишдаги ҳуқуқий эгалик аломатлари амалга оширилади.

Одам савдоси жиноятлари мажбурий меҳнат, шахвоний хизматларга мажбурлаш, инсон аъзоларини трансплантант қилиш, чақалоқларни сотиш, инсонларни тиланчилик қилишга мажбурлаш учун уларни одамларнинг раҳмини келтирадиган даражада сунъий мажруҳ қилиш, мажбурий никоҳ ва репродуктив вазифалар эксплуатацияси (сунъий оналик, мажбурий бола туғиш) каби кўринишларда намоён бўлади. Фуқароларимизнинг ишонувчанлиги, ўз ҳуқуқларини тўлиқ билмаслиги, тез ва осон йўллар билан бойиб кетиш истагининг кучлилиги, гиёҳвандликка ружу қўйиши, оиладаги салбий муҳит, ота-оналар томонидан фарзандларга берилаётган тарбиянинг етарли эмаслиги, назоратсизлик, ахлоқсизлик ҳамда уюшган жиноий гуруҳлар таъсирига тушиб қолиш оқибатида ушбу жиноятлар содир этилмоқда. Одам савдоси билан шуғулланувчилар учун ушбу жиноят курол-яроғ ёки гиёҳвандлик воситалари савдосига нисбатан анча сердаромад ва хавфсиз ҳисобланади. Трансмиллий уюшган жиноятчилик кўринишларидан бўлган одамлардан фойдаланиш учун уларни ёллаш билан боғлиқ жиноятлар, бугунги куннинг энг долзарб муаммоларидан бири бўлиб қолмоқда. Маълумки, бундай жиноий гуруҳ аъзолари “сайёҳлик” ва бошқа ниқоблар остида Ўзбекистон Республикаси фуқароларини, асосан хотин-қизларни шахвоний хизмат кўрсатиш, эркакларни мажбурий меҳнат учун қул қилиб

сотиб юбориш эвазига катта миқдорда моддий даромад олишга ҳаракат қиладилар.

Ўзбекистон Республикасининг “Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида” ги Қонуни, мамлакатимиз Президентининг 2008 йил 8 июлдаги “Одам савдосига қарши курашиш самарадорлигини ошириш чоратадбирлари тўғрисида”ги Қарори юртимизда бундай трансмиллий жиноятга қарши кураш борасида ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари зиммасига катта маъсулият юклайди.

Ушбу жиноят турига қарши курашишни амалга оширувчи давлат органларининг фаолиятини мувофиқлаштириш учун одам савдосига қарши курашиш бўйича Республика Идоралараро комиссияси тузилган. Шунингдек, давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва нодавлат тижорат ташкилотларнинг одам савдосига қарши кураш соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириш, одам савдосининг кўлами, ҳолати ва хусусиятлари тўғрисида ахборот тўплаш ҳамда таҳлил қилиш ҳам Идоралараро комиссиянинг асосий вазифалари сифатида белгилаб берилди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2008 йил 5 ноябрдаги Қарорига асосан, Тошкент шаҳрида 30 ўринга мўлжалланган одам савдосидан жабрланганларга ёрдам кўрсатувчи ва уларни ҳимоя қилувчи ихтисослаштирилган республика Реабилитация маркази ташкил қилинди.

Одам савдоси билан боғлиқ бўлган жиноятларнинг олдини олиш, чет элларда сабабсиз узоқ муддат яшаб, ноқонуний фаолият, фоҳишалик ва кўшмачилик билан шуғулланган фуқароларни, аёл ва қизларни ёллаб, фоҳишалик билан шуғулланиш учун чет элга олиб кетаётган ва бошқа турдаги одам савдоси жиноятини содир этаётган шахсларни аниқлаш мақсадида мамлакатимиз ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари томонидан мунтазам равишда тадбирлар ўтказиб келинмоқда.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, одам савдосига қарши курашиш бугунги кунда нафақат ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг, балки

мамлакатимизда яшаётган ўзининг юртига, халқига, оиласига ва яқинларининг ҳаёти ҳамда келажагига бефарқ бўлмаган барча фуқароларнинг олдида турган маъсулиятли вазифадир. Ушбу иллатга қарши курашиш учун фуқаролар доимо ҳушёр бўлиши лозим.

Адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси .2003. Тошкент.
2. Каримов И. А. Ҳавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак.
3. Каримов И. А.Биз танлаган йўл – демократик тараққиёт ва маҳрифий дунё билан ҳамкорлик йўли
4. Халк сузи газетаси 2014 йил ноябрь 3 сон
5. www.un.org
6. www.wikipedia.org